List 2.

NOVICE

Tečaj XXXI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 8. januarija 1873.

Obseg: Poduk, kako naj se ravná s živino, da ne zbolí, in kaj naj storí gospodar, kedar mu zbolí. (Dalje.) — Uš na trtnih koreninah (Phyloxera). Konec. — Gospodarji čujte! kaj dela turška goveja kuga. — Ozir na deželni zbor Kranjski. — Slov. slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar. — Oklic našim gospodarjem.

Gospodarske stvari.

Poduk, kako naj se ravná z živino,

da ne zbolí, in kaj naj storí gospodar, kedar mu zbolí.

(Dalje.)

Kdaj naj se živini klade.

Silno veliko pripomore k zdravju živine to, da dobiva o svojem času živež. Ne dá se sploh reči, kolikrat in o kterem času je najbolje živini v hlevu klasti; toliko pa skušnja učí, da živini veliko bolj tekne, če se jej večkrat, pa manj krme daje, kakor pa naenkrat preveč. Živini tudi bolje tekne, če dobiva svoj živež o gotovem času, kakor pa, če se jej klade, kedar komur v misel pride.

Tudi na to se mora vselej gledati, da ima živina, ko se je nasitila, dosti pokoja, da prežvekuje ali prebavlja. Posebno pri konjih se to dostikrat iz nemar pušča, če se koj po obilnem krmenji za težka dela vprežejo; rado jih klati začne in večkrat jim potem želodec poči. Tudi voli morajo prav velikrat koj potem na delo, ko so se napasli, dasiravno potrebujejo za prežvekovanje več pokoja.

Še nekaj druzega se tirja od gospodarja, kteri hoče zdravo živino imeti, in to je: snažnost jasel, korít in posód za napajanje. Treba je tedaj tudi ostanke ne povžite klaje vselej in pri vsaki živini skrbno odpravljati, predno se jej druga krma dá. Prav posebno je pa treba, da so korita snažna, če dobiva živina poparjeno ali sicer takošno krmo, ktera se rada skisa. Taki ostanki namreč se vselej skisajo, če več časa v koritih ostanejo, in škodujejo živini, kedar mora z novo krmo tudi stare spridene ostanke vžiti.

Živina potrebuje solí.

Da živina lože prebavlja, jej dajejo solí. Gotovo je, da zeló k zdravju pripomore živini, če včasi solí dobí. Nobenemu gospodarju bi se ne smeli denarji smiliti za sol, s ktero more svojo živino zmirom zdravo ohraniti. Ume se pa, da je tudi tukaj skrbnega ravnanja treba; zakaj preveč solí je tudi živini, zlasti ovcam škodljivo. Dobro tedaj ni, živini cele plošе solí pokladati, da jo liže, ker se potem navadi in je dostikrat želí, samo da bi se s soljo igrala, ne pa da bi jo za potrebo lizala. V ovčarijah tudi ni dobro, kos solí kam obesiti, kterega morejo ovce lizati, kakor se jim poljubi, ker so tudi tù nektera živinčeta skoro vedno pri soli, druga pa nikoli do nje ne morejo priti, da bi jo lizala. Zavoljo tega je bolje, da se živinčetom od solí dá toliko, kolikor je prav; daje se pa sol med otrobi v korita ali se pa natrese na krmo ali stopí v vodi.

Goveji živini se daje sol nekterekrat v tednu in rajta se 1 funt solí za živinče na mesec; — ovcam se daje sol večidel le enkrat v tednu, in sicer 1 lot do poldruzega lota za odraščeno ovco. — Več solí se daje živini, če ima manj dobro in za-njo manj prijetno krmo, tedaj takrat, kedar se ima živina s paše k suhi krmi prestaviti, ali pa takrat, kedar se pita, da se zmirom ješča ohrani. — Konjem se navadno, ako vživajo dobro in zdravo mrvo in pa oves, sol ne daje.

Pijače.

Kar se tiče vode za pijačo, tekne živini najbolj mehka voda. Ako živina dalj časa trdo vodo pije, jej utegne želodec oslabéti in še celó zboleti utegne. Dobro bi bilo tedaj, da bi se trda voda živini nikoli ne dajala, predno se ne ustojí dalj časa na zraku. Ovce in konji tudi nikakoršne skaljene vode ne pijejo rade, skrbí naj tedaj gospodar za to, da dobivajo po mogočosti čisto vodo za pijačo. Goveja živina ni tako zbirčna, dasiravno poželjivost, gnjilobno ali solnato vodo, kakor postavimo, iz gnojnice piti, razodeva, da ima živina pokvarjen želodec; treba je tedaj takrat živini solí dati. Vsaki živini je voda iz močvirij, luž in majhnih bajerjev škodljiva, zlasti pa ovcam; ako pa ni mogoče ubraniti, da bi živina take vode ne dobivala, je prav dobro, jej včasih dati vode, v kteri je nekoliko solí raztopljene, predno gre na pašo, ker se potem bolj slabe vode na paši ne loti.

Konji in goveda ljubijo manj mrzlo, še celó nekoliko prestalo vodo; zlasti pri poparjeni krmi se mora gledati na to, da živina ne dobiva premrzle vode, ker je ni vajena; zavoljo tega je tudi snežnica govedom in konjem škodljiva. Ovce pa imajo rade bolj mrzlo vodo in ne škoduje jim tudi ne, če si svojo žejo s tem tolažijo, da sneg ližejo.

Kakor pa čista, mehka voda zdravju živine dobro tekne, tako utegne preveč vode, ki se jej v krmi ali pa za pijačo daje, marsikako škodovati.

Koliko vode naj tedaj živina dobiva, to se ravná po raznih okoliščinah. V tej reči si niso vsa plemena enaka; po primeri potrebuje prešič največ vode, manj konj in goveda; ovce pa, zlasti če so na paši in že tedaj s svojim živežem veliko vode vžijejo, potrebujejo najmanj vode.

Po klaji se najbolj ravná, koliko vode gre živini. Kjer živina suho klajo dobiva, potrebuje toliko več vode; — kjer se jej pa daje že sama po sebi vlažna in vodena klaja, kakor zelena (frišna) klaja, poparjena krma, ali če na pašo hodi, mora se jej manj pi-

jače dajati. Tudi po letnem času in vremenu se mora živini več ali manj pijače dajati. Kolikor bolj suh je letni čas in vreme, toliko več vode potrebuje živina. Sploh se jej mora toliko vode dati, bodi-si v krmi bodi-si za pijačo, da živina nikoli žeje ne trpí. Posebno pri prešičih, kteri so v tej reči silno natanko predeni, pa tudi pri drugi domači živini, se izcimijo zavoljo pomanjkanja vode hude in silno nevarne bolezni. (Dal. prih.)

Uš na trtnih koreninah

(Phylloxera).

(Konec.)

Če tudi iz vseh jajčic se ne oživi škodljivi mrčes, vendar jih ostane sila veliko, ki se v 4 ali 5 dnevih vgnjezdijo v razpokah skorje in nitkah korenin, kjer začnó pokončavati trto. Kedar je uš izpila sok eni trti, leze na drugo, hitro raste, trikrat se leví in dobí v prejšnjem listu naslikano okroglo-podolgasto podobo. Nekrilata ona (babica) ne potrebuje njega, da bi legla oplojena jajčica; vsak nov zárod se rodí že oplojen, in tako gré polaganje jajčic skozi 8 zarodov.

Krilata ona, od ktere se on le malo loči po žilicah kril (perút), kaže se v sledeči podobi:

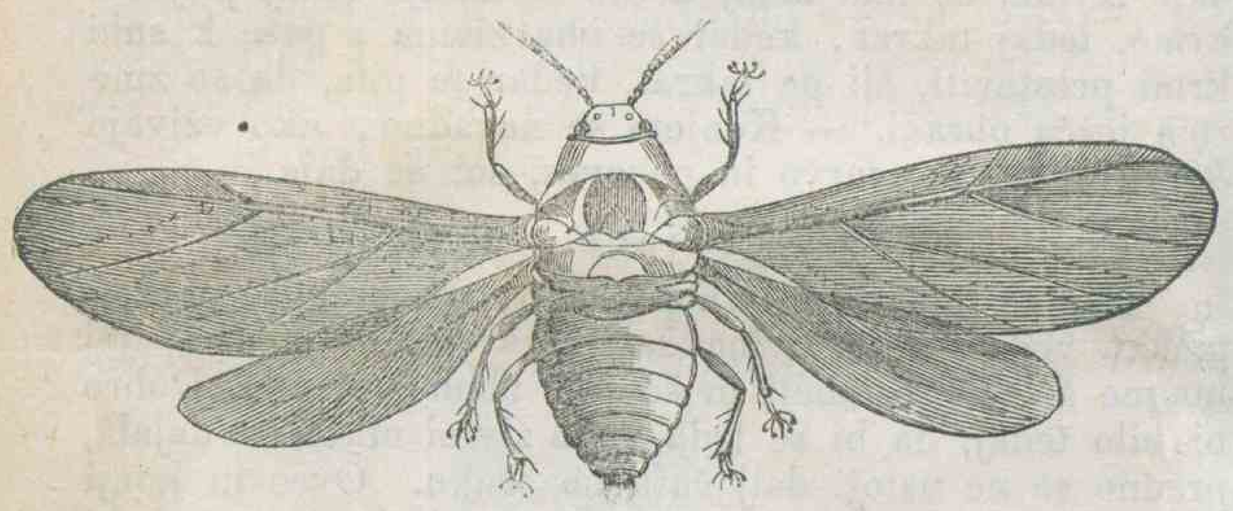

Lepa mušica je s svitlo-belim pasom okoli rumenkastega života, s 4 dolzimi, malo žilčastimi, prezornimi krili. Ker je zeló lahka živalica, jo veter lahko daleč zanese, da svoja jajčica položí na trtno perje v nogradih, ki so daleč proč od prvotnega gnjezda. Na perji, v ktero se je vbodla, se kmalu pokažejo hrastovim šiškam enaki izrastki, kakor jih sledeča podoba kaže:

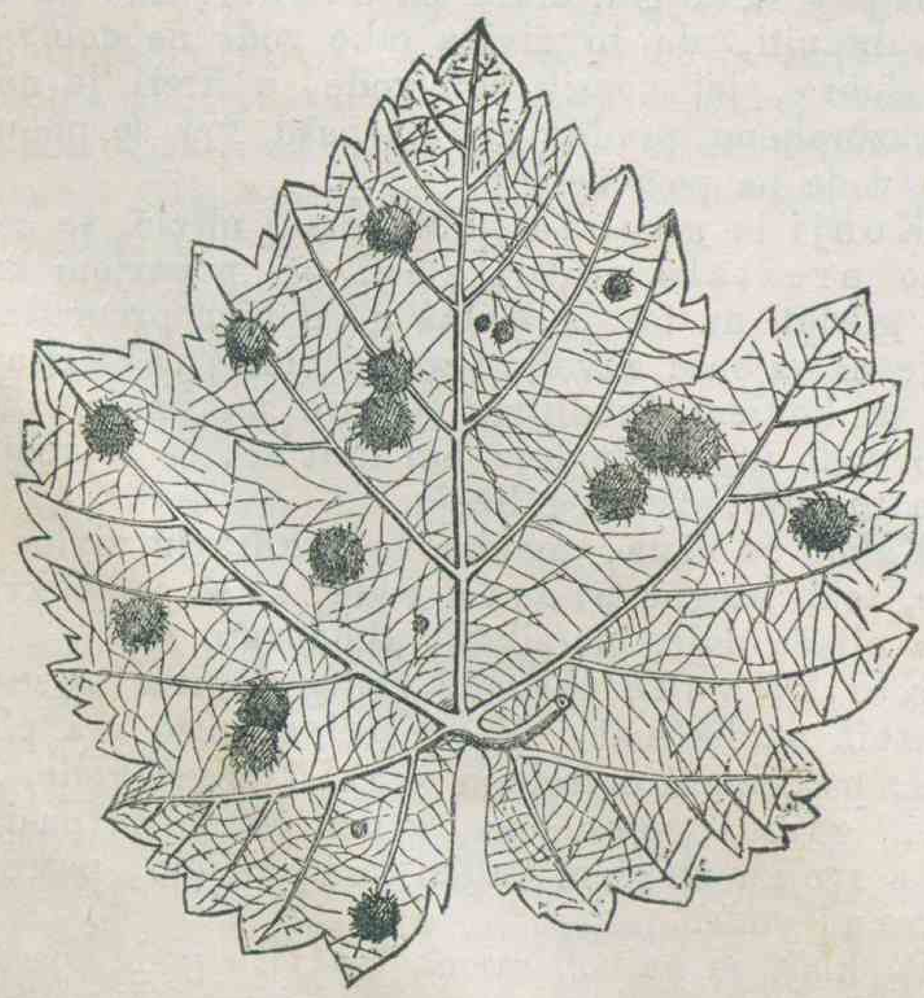

Ko so se mladi izvalili iz jajčic, lezejo po trti doli do korenine, kjer začnó sok koreninam srkati, rasti, jajčica leči od zaroda do zaroda.

Vzrok bolezni, ki je dostihmal posebno veliko škodo naredila na Francoskem, in pa živenje tega mrčesa, je profesor J. Planhon v Montpellier-u na Francoskem razložil, in to, kar mi tukaj pišemo, je vzeto iz poročil njegovih. On je zasledoval z drobnogledom to grozno škodljivo živalico po vseh nesrečnih nogradih Francoskih.

Učeni in neučeni, posamni vinorejci in cele komisije skušale so mnogovrstna sredstva, da bi zatrli nesrečno to žival; al gotovega dozdaj niso še iznašli.

Prvo priporočano in v več nogradih Francoskih skušeno sredstvo — da so ušive in neušive trte v nogradih izruvali in sežgali — nič ni pomagalo; v na novo zasajenih nogradih se je zopet prikazal mrčes, v prejšnjih pa je uš še huje pokončavala korenine ostalemu trsju. Razen tega se je skušalo še mnogo druzega; al pomagalo ni nič ali celó malo. Tako zateglo in trdno življenje ima ta uš, da je niti omotična pruska kislina (blausäure), niti tobakov lug, niti kupreni vitrijol itd. ne umorí. — Največ je še pomagala gnjijoča človeška scavnica in pa zmes iz 40 delov žepla, 40 delov žganega apna, raztopljeno v 500 delih vode, in kuhano tako dolgo, da ostane vsega skupaj le 400 delov. Nekteri brinov trpentin hvalijo.

Kakor pri vsaki kužni bolezni je tudi tukaj najbolje to, da se ubrani, da v nograde ne pride ta uš, to je, da si vinorejci ne kupijo trt iz tacih krajev, kjer je ta uš. Ko bi se vendar ta nadloga kje pri nas pokazala, ponuja se prijazno dobre svete dajati c. kr. visoka poskušalnica v Klosterneuburgu pod Dunajem (k. k. önochemische Versuchsanstalt in Klosterneuburg).

Bog daj, da nogradi na slovenski zemlji ostanejo obvarovani te nadloge.

Gospodarji čujte! kaj dela turška goveja kuga.

Ponavljaje to, da le „Novice“ donašajo natančna poročila o stanji kuge v slovenskih krajih sosednih dežel, naznanjamo danes, da po dopisu kr. gubernije iz Reke od 2. dne t. m. je prikazala se turška kuga v čedi 75 volov, ki so sredi preteklega meseca iz Hrvaškega prišli v Škrljevo županije Reške. 18 jih je poginilo. Namestnik vélikega župana Reškega je te vole ukazal brž s petrolejem sežgati, še ostalih 57 pa pobiti in meso vseh takih, ki se po raztelešenji najdejo bolni, tudi s petrolejem sežgati, pepel pa zakopati; meso in vse drugo tacih volov pa, ki se najdejo zdravi, je dovolil lastniku za porabo, ako se za to oglasi skrajni čas v 36 urah. Ker pa se to ni zgodilo na tanko po županijskem ukazu, so vas Škerljevo djali za 21 dni v zaprtijo in zažugali sodniško kazen vsacemu, kdor prestopi zapoved zaprtije kakor koli.

In res je treba sila ostrih kazni, da se odvrnejo deželam grozne nesreče, ki jim jih prinese kuga.

Kazen, ki jo postava od 29. junija leta 1868. naklada prestopnikom, je do **4 mesecev ječe** ali do **500 gold. v denarji**, razen tega, kar mora prestopnik **še škode povrniti.**

Pošten človek bi mislil, da vsak naših ljudí se bode kakor strupa bal dandanes kupčije z živino na Hrvaškem in Reškem, al žalibog! da nektera bisaga nikoli ni sita, če tudi vé, da gré tù za tavžente škode! — Tako je unidan iz Metelj na Notranjskem kobacal neki barantač na Grobničko polje pri Reki in grozno kužno črnico pritiral s kupljenimi voli domú, po kteri je sam zgubil 4 goveda, drug gospodar iz Studenca pa 2 vola, ki mu ju je ta prodal. Od c. kr. deželne vlade v preiskavo te zadeve na Notranjsko poslanega dr. Bleiweisa je napotila velika kužnost one bo-

lezni, da je soglasno z okrajnim zdravnikom dr. Razpetom vasí Metlje in Studenec djal v zaprtijo skozi 15 dni. Sl. deželna vlada je popolnoma potrdila omenjeno zaprtijo. Onega barantača pa še čaka sodniška preiskava. Pohvaliti pa se morajo drugi Studenčani in Meteljčani, da so prav zadovoljni z ostrim varstvom svoje živine, ker vidijo veliko nesrečo.

Ena kompanija vojakov je že šla na stražo Hrvaške meje v Metliški in Črnomaljski okraj, in 3 kompanije pridejo še za varstvo blizo Hrvaškega in Reškega ležečih krajev Krškega, Novomeškega, Planinskega in Postojnskega okraja. Al kaj pomagajo 4 kompanije po 84 mož, če ni vsak gospodar sam pravi stražnik (vahtar) noč in dan! —

Tržaška deželna vlada je poročala 31. decembra, da turške goveje kuge je na Primorskem konec. Hvala vladi, da je zdaj tudi ona prišla do spoznanja, da ni turške goveje kuge več ondi.

Ozir na deželni zbor Kranjski.

Obravnava o nepostavnem imenovanji deželnega šolskega svétnika.

V 11. seji lanskega deželnega zbora je bila razprava na vrsti o tem, da je ministerstvo nauka Njegovemu Veličanstvu nasvetovalo dr. Mrhala za deželnega šolskega svetnika proti določbam dotične postave.

V občni debati je dr. Costa kot poročevalec, braneč pravico deželnega odbora proti nepostavnemu postopanju ministerskemu, govoril tako-le:

Imenovanje šolskih udov v deželni šolski svèt ima, akoravno je dotična postava še le leta 1870. potrjena bila, jako veliko zgodovino. To zgodovino v kratkem navesti je moja dolžnost. — Ko je postava o šolskem nadzorništvu bila potrjena, je vlada zahtevala od deželnega odbora, naj svoj predlog stori zarad udov iz sredine učiteljev za deželni šolski svèt. Deželni odbor je na postavni podlagi nasvetoval dva učitelja za uda deželnega šolskega sveta. Al po vladi je prišlo od ministerstva nauka zahtevanje nazaj, naj deželni odbor predlaga več učiteljev, da potem ministerstvo izmed teh učiteljev nasvetuje cesarju dva. Zoper to zahtevanje je deželni odbor protestoval in v dotičnem pismu med drugim rekel: „Deželni odbor je mislil, da ni niti poklican, niti upravičen, §. 35. navedene postave, ki izrečno govori o predlogu „dveh udov učiteljstva“ tolmačiti drugače in samovoljno, in to tem manj, ker v 11. seji deželnega zborovanja leta 1869., o kteri se je obravnavalo in sklepalo o postavi zastran šolskega nadzorništva, so vsi govorniki večine in tudi c. kr. deželni predsednik izrečno tolmačili predlaganje o udih učiteljstva tako, da deželni odbor predlaga dva učitelja, ki se priporočata Njegovemu Veličanstvu v imenovanje. Naprava deželnega šolskega sveta razteza se tudi na one šole, ki jih vzdržujejo ali občine v deželi popolnoma ali pa deloma tudi deželni zaklad. Pri takih razmerah bi se avtonomija deželna pač milovanja vredno kvarila, ako bi deželni zástop med 10 udov deželnega šolskega sveta pošiljal edino le — dva poslanca“.

To je bila bistvena točka onega pisma. — Na to pismo je deželni odbor dobil — in kolikor je meni znano, je ta primerljej edini, da bi se bil minister sam naravnost obrnil do deželnega odbora — odgovor, v kterem stojí med drugim sledeče: „Zagotovljati morem, da v zahtevanji mojem so me vodile dolžnosti moje odgovorne službe in pa živa želja, da bi se nova deželna šolska oblast sestavila tako, da bi delovanje njeno kar le mogoče pospešilo blagor dežele. Držal sem se pri tem strogo postave o šolskem nadzorstvu, ker ona zahteva predlog deželnega odbora, jaz pa ta izrek v škodo imenovalne pravice cesarjeve tolmačiti ne morem drugače. Gledé na to, da se deželni odbor noče udati mojemu mnenju, bi gledé na to, da ni dolgo, kar se je deželni zbor razpustil, se deželnemu odboru morebti videlo ugodno, da se rešitev odloží tako dolgo, dokler se ne voli nov deželni odbor. Al ker je želeti hitre ustanovitve deželnega šolskega sveta, ker me navdaja živa želja, cesarju nasvetovati tako imenovanje, s kterim bi se deželni zastop skladal popolno, zato mislim, da ni nemogoče sporazumeti se z deželnim odborom, toraj ponavljam prošnjo, naj mi razen Andreja Praprotnika in Janeza Šolarja predlaga še druge učitelje.“ — Ko je to pismo prišlo deželnemu odboru v roke, bili smo odborniki različnega mnenja. Dva odbornika sta bila za to, naj deželni odbor strogo varuje svoje stališče in naj ne predlaga več učiteljev nego dva; dva druga odbornika pa sta bila tega mnenja, naj se zadostuje želji ministrovi, al z izrečnim pridržkom. Ker so bili glasovi enaki za eno in drugo mnenje, je deželni glavar odločil za drugo mnenje in vsled tega smo predlagali 7 učiteljev, izmed kterih sta res bila imenovana dva učitelja izmed onih, ktere je deželni odbor predlagal; al eden izmed teh se je kmalu odpovedal svojemu poslu in ministerstvo je zopet od deželnega zbora zahtevalo predlog. Deželni odbor je temu precej vstregel in je predlagal zopet samo enega učitelja, in ministerstvo je brez ugovora tistega enega učitelja nasvetovalo cesarju v potrjenje. Al, ko je potem ta ud šolskega sveta imenovan bil za šolskega nadzornika na Kranjskem, je ministerstvo zahtevalo, naj zopet predlaga deželni odbor zarad imenovanja enega uda v deželni šolski svèt. Deželni odbor je temu zadostil, al predlog je od ministerstva nazaj prišel s tem, da ministerstvo ne more nasvetovati presvitlemu cesarju onega učitelja, kterega je predlagal dež. odbor, temuč je zahtevalo, da deželni odbor gledé na okoliščine, vzlasti na zastopanje realističnih naukov v deželnem šolskem svetu predlaga drugo osobo. — Deželni odbor je tudi to storil, al namesti odgovora je prišlo — imenovanje dr. Mrhal-a, kteri od deželnega odbora ni bil predlagan za to mesto. — Tukaj moram omeniti, da deželni odbor in vsa naša stranka osobno nič nima zoper dr. Mrhal-a, on je vse častí vreden. — Al, gospoda moja, ako se poganjamo za tako stvar, nam ne gré za osobo, temveč za pravico dežele, za pravico deželnega zbora in pred vsem za postavno rešenje tega vprašanja.

Iz te, po aktih dokazane zgodovine je razvidno, da ministerstvo razen vrste tistih, ktere je predlagal deželni odbor, nikoli pred nikogar ni nasvetovalo v potrjenje Njegovemu Veličanstvu, ampak le v sedanjem primerljeji. Da to ravnanje ni postavno, se razvidi iz tega, ako se pomisli sledeče: Prvič je gotovo, da postava o šolskem nadzorstvu v §. 35. zahteva izrečno, da imenovanje dveh udov v deželni šolski svèt se ima storiti po presvitlem cesarji, kteremu ima predlog staviti minister, ki pa ima popred predlog zahtevati od deželnega odbora. Če vlada ta paragraf tako tolmači kakor ga zdaj, potem druzega nič ni treba, nego od deželnega odbora zahtevati en predlog, potem pa storiti kar se hoče, to je, nasvetovati kterega koli hoče učitelja. Ako bi to vladno tolmačenje bilo pravo, potem bi mi bili res naredili postavo, ktera nima prav nobenega pomena v §. 35. Ali se predlog deželnega odbora zasliši ali ne, to je potem čisto vse eno, če ima minister pravico nasvetovati cesarju osobe, ktere on sam hoče po svoji volji in tudi proti nasvetu deželnega odbora. Tudi deželni zbor takrat, ko je naredil to postavo, ni bil tega mnenja, da se ima ta §. tolmačiti drugače, nego tako, da se minister mora sporazumeti z deželnim odborom

zarad osebe, ktero da hoče priporočati cesarju v imenovanje. Če tako ni mislil deželni zbor, gotovo ne bi bilo treba, se truditi za ta §. 35. v tej stilizaciji, kakor jo je potem potrdil presvitli cesar, ampak pustil bi ga bil tako, kakor ga imajo nektere druge dežele, namreč: „učitelje za deželni šolski svèt imenuje presvitli cesar". Ker pa postava drugače veleva, se mora drugače ravnati, vsaj se dajejo postave zato, da se spolnujejo v smislu postavodajstva. — V spodnji Avstriji se ta paragraf o šolskem nadzorstvu glasí tako-le: „Cesar imenuje ude deželnega šolskega sveta, iz vrste učiteljev pa nasvetuje minister, ki ima zahtevati predlog od deželnega odbora, da nasvetuje tri osobe za vsako izpraznjeno mesto". Če bi se bilo to, kakor pri nas, prigodilo na Dunaji, — če bi bil minister Jireček lansko leto vzel druzega uda izmed vrste učiteljev, ki ni bil predlagan od deželnega odbora, kaj mislite, kakošen hrup bi bil postal po vsem ustavovernem taboru: kako hudo da je minister prelomil postavo! da treba zatožbo vzdigniti zoper njega! itd.

(Potem bere dr. Costa še nekoliko vrst iz govora vladnega komisarja, ko se je posvetoval deželni zbor zarad §. 35. šolskega nadzorstva.)

Vladni komisar je tedaj sam jasno rekel, če potrdite §. 35., kterega je šolski odsek nasvetoval, bode deželni odbor pravico imel, ne le dva uda, ampak štiri ude imenovati, namreč dva uda deželnega odbora in dva izmed učiteljev. — Zarad tega je vladni komisar govoril zoper §. 35., al deželni zbor je ta §. enoglasno potrdil, tudi presvitli cesar ga je potrdil in tako je dobil postavno veljavnost.

To tolmačenje vlade tedaj kaže, da v tistem trenutku ni bilo dvombe med nami, kako je razumeti §. 35. Zatega del bi prosil slavni deželni zbor, da o tem paragrafu, ker ne sega v politično mnenje, ampak le v pravico dežele, za izpeljavo od cesarja potrjene postave, za izvrševanje nam dane pravice, se združimo enoglasno. Le tako bodemo obvarovali tudi to našo postavno svetinjo! (Živa pohvala.)" — In po večini glasov sta bila sprejeta sledeča dva predloga: 1. Deželni zbor izrekuje kot svoje pravno prepričanje to, da ima §. 35. postave o šolskem nadzorstvu od 25. svečana 1870. leta ta pravi pomen, da mora minister za nauk in bogočastje v predlogu za imenovanje uda iz vrste učiteljev za deželni šolski svèt se sporazumeti z deželnim odborom; in 2. deželni zbor obžaluje, da je minister za nauk in bogočastje pri zadnjem imenovanji zapustil to načelo, kterega se je on sam vedno držal.

(Konec prihodnjič.)

Slovansko slovstvo.

Od 7. januarija t. l. v Novem Sadu izhaja nov srbski list pod naslovom „*Srbska Politika*".

Razglas, s kterim Djordje Stratimirović vabi na naročbo, pred vsem prevdarja, da se prava politika poganja za to, kar je mogoče, in da se mora poravnati razdor, ki so ga med srbskim narodom učinili neprijatelji v političnih in cerkvenih zadevah; načelo, da je „bolje često neprijatelj dobroga", pred očmí naznanja glavne točke svojega programa; te so:

Pripoznanje celokupnosti sv. Štefanove krone in državljanskih dolžnosti do nje, a pa tudi zahteva, da država prav tako narodom dá njihove pravice. — Ne samo gradjanska, ampak tudi narodna ravnopravnost in „neograničena" avtonomija v cerkvi in šoli; — nagodba 1867. leta ne ustreza koristim niti celokupne monarhije, niti srbskim, niti avstrijskim Slovanom sploh, toraj je treba poganjati se za revizijo, ktera bo ugajala popolni politični ravnopravnosti vseh národov. — „Mi smo uverjeni" — pravi — „da sami na našu snagu upudjeni naše zakonite želje oživotvoriti ne možemo; zato naglašujemo podpunu solidarnost s drugima narodnostima Ugarske, naročito s našom jednokrvnom braćom Hrvatima, koje ćemo u svima težnjama za savršenom avtonomijom njihove zemlje podpomagati. — Mi nalazimo v obštem izobraženju jedinu stalnu garanciju za razvitak in održanje slobodoumnih inštitucija. Dakle težićemo za tim, da se naše škole i naši zavodi vremenom mogu usporediti sa zavodima drugih izobraženih naroda. — Pošto v zakonu o komunalnim školama mi opasno sredstvo vidimo, koje avtonomiju naše škole podkopava na tu cel, da se razvitak naše národnosti i s njom skopčanog narodnog duha preči: to ćemo nadstojavati, da se upliv gorespomenutog zakona iz naših národnih škola istisne. — Pošto je narodno blagostanje i bogatstvo poglaviti osnov obšte narodne prosvete: to ćemo osobitu pažnju obratiti na narodnu ekonomiju, u koliku se na razvitak materija ni našeg naroda to odnosi.

Mi vidimo za budućnost naše monarhije i za našu srbsku budućnost najveću opasnost v politici osvanja orjaškog nemačkog carstva. Očevidna je njegova težnja, da svoje granice do crnog i egejskog mora razširi; — mi protivu te upasnosti osim prirodne solidarnosti sa drugima slavenskimi narodima jedini spas nalazimo u tesnom prijateljskom savezu sa velikim francuskim narodom, mi ćemo dakle u svima velikim evropskim pitanjma solidarnost interesa naše monarhije sa interesima Rusije i Francuske zastupati. — Tako isto važno je za nas i za državu istočno pitanje. Tu ćemo raditi za oslobodenje — hrišćanstva ispod polumeseca. — Verni našem 22. g. delanju na ovom polju radićemo ozbiljno i oduševljeno za ostvaranje srbskih tradicija na istoku, za spojenje i sjedinenje srbskoturskih zemalja.

Ogorčena borba izmedju naših političnih partaja vdomaćila je u našoj žurnalistici neku ličnu polemiku, koje se nigde ne nalazi, i niti dostojanstvu žurnalistike, niti dostojanstvu naroda odgovara. Taka će polemika iz našeg lista izključena biti".

Cena lista, v cirilici pisanega, je za celo leto 10 gold., za pol leta 5 gold., za četrt leta 2 gold. 50 kr

* „*Slovenské Noviny*" izhajajo že v 6. tečaji v Peštu. One nam kažejo stan slovanskih naših bratov na Ogerskem, zato so nam zanimive. Za četrt leta veljajo 3 gold. 50 kr.

Mnogovrstne novice.

* *Letošnja Dunajska razstava* obeta res velikanska biti. To se kaže iz prostora, ki ga bode za razstavljene rečí potrebovalo Dunajsko poslopje v primeri s prostorom Londonske in Pariške razstave, preračunjenega v štirjaških metrih. *)

za razstavljene rečí:	v Londonu leta 1862:	v Parizu leta 1867:	na Dunaji leta 1873:
iz Laškega	1800	2200	4788
iz Ruskega	1400	2232	5090
iz Turškega	1450	2547	5632
iz Nemškega	3500	8790	21936

* *Kako dolgo more konj lakoto in žejo trpeti*, so dokazale gotove skušnje. Brez klaje (futra) strpí kónj 25 dni, če se le napaja; brez vode pa ne živí čez 5 dni. Če je konj skozi 10 dni dobival klaje, pa ne zadosti vode, se mu je želodec pokvaril. — Te skušnje kažejo, kako zeló potrebuje kónj pijače (vode), da močán ostane in zdrav. Konj, kteremu 3 dni niso dali piti, je

*) Meter (francoske mere) je 3 čevlje, 1 palec in $11\frac{1}{2}$ linij; štirjaški meter je kvadrat, kterega vsaka stran meri 1 meter.

4. dan v 3 minutah vode spil 90 litrov (to je blizo 64 bokalov).

* *Črno morje s Kaspiškim morjem zediniti po kanalu*, ki ga Ruska vlada namerava že več let, je zdaj dovolil cesar. Prihodnjo spomlad se neki začne to delo ter bode v 6 letih končano.

Naši dopisi.

Iz Rusije v decembru 1872. —η— Morda se Vam čudno zdi, kako da sem celega pol leta molčal? — Nu, molčal sem prvič — iz strahú, drugič, premišljevaje, kako bi si strah otresel.

„Liberalci" imajo, kolikor sem se do zdaj prepričal, štiri glavne bate, s kterimi ljudém omiko v možgane vbijajo. Najpred oblečejo ognjusno laž v sladke besede. Ako to ne pomaga, poiščejo vse psovke po slovarjih vseh jezikov, ktere znajo. Če tudi to ne zdá, se namrdajo in razupijejo za katehsohen estetike ter pošiljajo svoje „kužeta in pinče izpod desne in leve, izpuščat svoja zaničevanje" na vse, kar jim ni po volji. Ako ima tak sok potencirane estetike tudi podobo satire, potem se ve da Pitagorejci kričeči: „on je rekel", se razgrevajo do bahanaljske ekstaze; al v možganih grešnih ljudí toplomer navadno tudi pri tem netivu ne kaže nenavadne toplote. Na tak primerljej imajo „liberalci" še četrti pripomoček, namreč „pogovoriti se na tihem". Včasi izpeljejo tak pogovor prav šarmantno — po Nečajevski, včasi menj šarmantno — po pošti. Tako sem prejel pred tremi meseci pismo, v kterem toži „neutralen" prijatelj, da se neki „mladi" strašno togoti (ad mores Ljubljanskih šuštarčkov), zakaj da on — ako ni ta in ta tisti —η—, v svojih dopisih iz Rusije „šimfa čez mlade!" — Nedolžni in zraven neutralni trpé za moje grehe! Bogme, to je strašno! Zato pa bodo tega grešnika —η— tudi pokorili. Satire, iz kterih se estetičen sok cedí, da bi ga bilo dovolj pod rež na Lažski njivi, bodo „mladi" prejezičili po ruski, vendar natisnili jih bodo menda na Dunaji v gotiškem štilu, zakaj njihovega očeta mrzlica strese, kedar vidi Cirilsko črko ali sliši „Moskvo". Ako mislijo „mladi" mene s tem osramotiti ali me jeziti, motijo se, zakaj jaz jih nisem napisal.

Dolgo sem premišljeval, kako mí je zdaj sukati dopise iz Rusije, da bi ne šimfal čez „mlade". Hevreka! hevreka! — zavpijem v jesensko polnoč od radosti prečitavši „Obščeje obozrenije Moskovskoj politehničeskoj vijstavki" — kako bi ne? — našel sem belo na belem, da „mladi" niso nič va-njo poslali. Ako to razstavo ogledam ter jo opišem, si mislim, ne bo mi treba o „mladih" govoriti in tedaj tudi ne „šimfati". Drugo jutro na vse zgodaj me hlapon zadrdra proti Moskvi. Vso pot do blizo stolice se mi je nehoté vedno ponavljalo: hevreka! hevreka! in o „mladih" celó mislil več nisem. Iz le-teh sanj o svoji sreči me izbudí na mali postaji litanija vskrikov v pomenu: otročiči! nesnage! hentanci! golobice! Naglo skočim na drugo stran vagona in pomolivši glavo ven videl sem ravno še peto nožico, ki se je skrila v moj vagon, za njo pa so se stezale suhe roke suhe tjotke: v levi velikansko rumeno opahalo in belo modri zontik z rumenim pasom in rumenimi kistjami, v desni ogromni šop poljskih cvetic vsake barve, vendar največ rumenih, na glavi beli klobuk z rumenimi trakovi in cveticami, na komarjevskih plečih leskeči rumeno-svilni šal in pod njim obleka pisana, kakor kitajski šotor. Komaj mi je oko pomerilo to rumeno-pisano prikazen, kar tjotkin glas uže v vagonu zazvoní. Ozrem se; dva plemenika in dve plemenici (sestričini ali bratranici) tjotkini se poselé okoli mene, zdramljenega iz „hevreka"; jih kikiki in hihihi me požene v boj z mojim hevreka, in kakor bil bi rad, „šimfati" se ni dalo, počutil sem se, kakor prerok Balaam, in ko bi bil poet, odo bil bi zapel na „mlade". Sklepi so bili popihnjeni, kakor prah na Gabriškem klancu v Sušcu, celó krika stare tjotke nisem več slišal, dokler se ni zadela ob moja kolena, še vedno ponavljaje: da je z desno uže na deskici stala, pa te nesnage so kar mimo nje sfrfrale v le-ta vagon, v kterem, ne vé, kam bi šopek položila, kam šal povesila, kam zontik naslonila. Dvignem tedaj svojo torbo ter odmerim tjotki prostor zraven sebe. Vendar če bolj sem se odmikal, bolj tesno jej je bilo, če bolj vlečem svojo suknjo k sebi, veči kos je je pod tjotkinimi kostmi. Ko je bila mladina uže vsa objokana od smeha, me tjotka nekolikokrat sè straní pogleda, menda nedovoljna, da je naletela na tacega Herkula — njej se ne smejati, nič ne črhniti! Začne me izpraševati prav resno: „Kudá jedete?" — V Moskvu. — „Na vijstavku?" — Na vijstavku. — „Vijstavili vi što — nibudj?" — Ničega ne vijstavil. — „Hotite što — nibudj kupitj na vijstavke?" — Kažetse ničego. — „Ničego?! nu, začem jedete v Moskvu?" — Posmotretj (pogledat). — Posmotretj! — Budem skoro v Carijcine?" — Ne znaju, gde Carijcino. — „Razve vi ne Ruski?" — Ruski? net. — „Francuz?" — Net. — „Nemec?" — Net. — „Poljak li?" — Net. — „A kto vi?! Ruski? net, Francuz? net, Nemec? net! kto vi? nevželi Čeh?" — Net. — „Net! opetj: net! a k-t-o-o-o vi?? mnje nužno (treba) znatj! ja dolžna znatj!" — Tjotka toliko toliko da ni zaplakala, plemeniki so se uže držali za trebuh, plemenice si obrazčike zavile v fler (pajčolan), ves vagon se je približal poslušat tjotkini eksamen. Vže sem hotel tjotki povedati, kdo sem, al napenjal sem vse žile, da bi ne lopnul v smeh. V ta trenutek nas hlapon zadrdra mimo cerkve. Tjotka stegne tri prste, naredí čez-se križ veči sebe ter zavrne mladega zijala iz poslušalcev: „Čemu smejetes vi? razve vi ne pravoslavni?" — „Net, ne pravoslavni", jej odgovorí mladi. „No kakogo veroizpovedanija vi?" ga vpraša dalje. — „Nikakogo". — „Razve vi ne verite v Boga?" — „V Boga? net, ne verju". — „Vo što že verite vi, jesli (ako) ne v Boga?" — „Ni vo što. Čelovek dolžen vse ispijtijvatj (preiskovati), vse uznavatj, a ni vo što ne veritj; vera, veroispovedanije i takija gluposti zanimajut odnih bab (s takimi brklarijami se pečajo samo babe). — „Ja takže (tudi) slišala", mu odgovorí tjotka, „pro učenih, pro prirodoispijtatelej, kotorije razsuždajut (objasnujejo), što ves mir (svet) sotvorilse (se je vstvaril) sam, i što čelovek boljše ničego, kak usoveršenstvovannaja sobaka (pes)." — Na to začne mladi „liberalec" tjotki razlagati, da prav za prav oni učeni, ki izpeljujejo rod človeški od pasjega, so tudi glupci (bebci), in da človek ni druzega nič, nego obezjana (opica) telesno in dušno razvita do najviše stopinje, zakaj priroda da ne dela nikakoršnih skokov. Tjotka ga je prav pazljivo poslušala. Ko je nihilist svojo učeno pridigo dokončal, ga vpraša tjotka, od kod on vse to vé. Iz knjig, jej odgovori, in ko bi v narodu nekoliko več čitali knjige in menj poslušali pope, bilo bi v narodu več znanja in menj sujeverja. — „I vi vse verite, što razskazali?" ga vpraša tjotka. — „Verju, verju", jej pritrdi on. „Vot", povzame tjotka, „što duša moja bezsmrtna, što mir sozdal (svet vstvaril) Bog i proče, ja takže znaju iz knjig, i što čitala, to verju. Što bi pravdu skazatj, meždu nami s vami (med nama) net nikakoj raznici, vi takaja že baba, kakaja i ja, razve (morda) toliko, što ja čelovek — baba, a vi obezjana-baba". — Smeh je zagromel po vsem vagonu; nihilist, rdeč kakor kuhan rak, se zarije spet v svoj kot; tjotkinih ustnic pa smeh se ni dotaknil, resno se sopet obrne k meni: „Začem ne hotite vstupitj so mnoj

v razgovor?“ — A vot, začem ne, jej odgovorim, neskoljko nedelj tomu nazad, polučil ja (sem prejel) pismo, v kotorom menja uprekajut (kregajo) tem, što rugajus nad molodijmi. U vas est (vi imate) molodci plemeniki i prelestnija plemenici, razgovarivaja s vami, ja mog bi statj (bi morda začel) rugatsje nad njimi. Góspodi, mne rugatjse nad njimi! nad njimi-to! — „Bože moj!“ je vskliknula tjotka, „milostivi gosudar moj! hotite dožitj do glubokoj starosti?“ — Hoču. — „Nu, to rugajtes nad molodijmi, rugajtes sto let! vot ja i ne dožila bi do česti, vstretitjse s vami, jeslib (ko bi) ne rugalas nad molodijmi uže semdeset osmoj god!“ — Na to sem tjotki obljubil, da bom po ruski „rugatjse nad molodijmi“ ali po mladoslovenski „šimfal čez mlade“, zakaj rad bi doživel globoke starosti. Od radosti da me je tjotke ozdravila kakor od misli na odo tako tudi od „hevreka“, povedal sem jej, od kod sem; ona pa od veselja, da je „dožila do česti, poznakomitjse hotj s odnim Slovencem“, dala mi je iz svojega šopa najlepši kokelj, *) in povedala mi je, da v Moskvi najboljša stvar so „sajke“. (Dal. prih.)

Iz Reke. — 2. dne januarija nam je došel smrtni list, ki naznanja rojakom, prijatlom in znancem, da je gosp. Ivan Junkár, inženir in vitez Franc-Jožefovega reda v 37. letu svoje starosti, ondi nagle smrti umrl. Bodi spoštovanemu našemu rojaku zemljica lahka!

Iz Buj v Istri 4. jan. B. — Naznanjam smrt prečastitega duhovnega pastirja gosp. Miha Zupančiča njegovim prijatlom in znancem. Danes je bil častiten pogreb. Naj v miru počiva!

Iz Železne Kaplje na Koroškem 1. jan. **) — Naša čitalnica l. 1866. ustanovljena, do lanskega leta je komaj životarila, ker ni imela pravih duševnih močí, — s spremembo duhovnov se je čitalnica tudi bolj oživila. Ker je sedanji neutrudljivi gosp. kaplan začel podučevati v petji, napravila si je čitalnica „harmonij“, ki stane okoli 150 gold. in tudi nekoliko tabelj za vaje v petji. Zdaj imamo že mesec dni prav lepo petje v cerkvi, in nadejati se je tudi veselih večerov v čitalnici, ktera napravi prvo letošnjo „besedo“ v nedeljo 12. dne januarija s petjem, deklamacijo in tombolo, za veseli predpust pa ples. Odbor vabi prijazno vse ude in neude, naj se obilno udeležijo naših veselic. — Tistim pa, ki niso z nami, pa prijazno rečem, naj, ako jih ne veseli se z nami veseliti, vsem drugim ne branijo, kar se je zadnjikrat zgodilo.

Iz Kostanjevice 1. jan. — „Das ist der so viel geschmähte Mann, to je tolikanj obrekovani mož“! In kdo je tako obrekovan? Naš župan, Sever. Zakaj? Poglejmo! — — — Slišal sem enkrat praviti (kdor je učen, že ve, ali je res ali ne), da boje vsi Mohamedanje pridejo v raj. Pa kako? Po Mohamedovih mislih bomo boje v nebeški raj skakali čez nekov graben. Kdor ne bo Mohamedanske ali Turške vere, ne bo mogel preskočiti in pade v graben, v pekel. Mohamed bo pa boje v kozla spreminjen stal pri grabnu, njegovi verniki in privrženci se mu poobesije na kocine in hušk? kozel skoči ž njimi čez graben, in tako so Mohamedanje zlahkoma v raji. Tako bi bil tudi za nas zdaj dober Mohamed take baže. Pri nas imamo grabne, potoke, ki imajo jako slabe brvi in mostove, da človek ne more z lepo čez priti. Kaj ne, kako lepo in dobro bi bilo to: kozel bi stal kraj potoka, človek bi prišel, sel bi mu na vrat, ali pa med roge in hušk! pa bi bil onkraj potoka! Po naših brveh hoditi je teže, kakor hruške peči. Da je temu tako, naj povem nikoliko izgledov. Pri Koprivniku je bil most jako razškatljan, voda pride in odnese nekaj brun. Tudi krava pride, pa zanašaje se na celoto mostú, stopa moško čez, in štrbunk sprednji del krave visi čez most, zadnji je pa na mostu. Žival ni ne na suhem, ne v vodi, ne na mostu ne pod mostom. Ali ni to čudno! Ljudje so morali prihiteti s čolni, da so rešili ubogo žival. — In nazaj proti Kostanjevici je brv, ki je imela v sredi toliko luknjo, da je krava po nji grede z nogo stopila vanjo, in malo da si ni zlomila noge. Mož jo je moral doli tiščati toliko časa, da so ljudje pritekli in živinče rešili. — Enako so tudi drugod brví v ciganskem stanu. Kolika nevarnost je za otroke, da v vodo ne padejo, zlasti pa, ker so držala pri brveh tako visoko postavljena, da jih otroci še doseči ne morejo! Kolika nevarnost tudi za odraščene, da se ne bi o Božiču skopali v hladni vodi! — Ali toraj ni res, da bi bil za nas jako dober Mohamed — kozel?! — Naše brvi dan na dan povprašujejo župana, kdaj jih bo nekoliko popravil. Pa župana le ni in ni! Nekemu poštenjaku so se toraj že smilile brvi in tisti, ki hodijo po njih in župana ljubeznjivo pocuka za podbradek, rekoč: „Kako pa, da ne skrbite za popravljanje brvi?“ Pa župan takim muham Kostanjeviškim le na kratko odgovarja, zato tudi zdaj reče: „Meni to ni nič mar!“ Oho! župan, le počasi; počasi se tudi daleč pride! Mi smo pa vedno teh misli, da je županova dolžnost, skrbeti za mostove in brvi. Hm! ali se motimo? Kaj? Meščan.

Iz Vrhnike 4. jan. — V 10. seji deželnega zbora je c. kr. deželni predsednik, na interpelacijo dr. J. Bleiweisovo, o vladinem mišljenji projectiranega „Cornovega grabna“ tako temno odgovoril, da ne vemo druzega, ko to, da se morajo denarni zaostanki še iztirjati, ter da se bode „ob svojem času“ močvirje na podlagi, neke c. kr. ministerstvu poljedelstva predložene postave, osuševalo. — Če je tedaj nakupičenega zaklada obilo, kakor mi po svoje slutimo, (kajti ne razjasni se nam v našem jeziku nič, da bi vsaj količkaj o tej manipulaciji razumeli), drznemo se tedaj poprašati: ako se „graben“ res delal ne bode in če smo za ta namen že enkrat nam namenjeni znesek doplačali — ali bi ne bilo dobro to: da se eksekviranje, že druzega denarnega namečka za oni „graben“ odloži do „svojega časa“ ko zvemo, kako se bode za ta denar osuševalo? Male „grabne“ ob njivah iztrebimo tudi lahko tako, da bi ne bilo treba za-nje denarjev s prisilstvom v davkarije nositi. Tedaj — kaj pravite, ali bi bilo to dobro ali ne? — O tej priliki ravno tako tudi prosimo one gospode, kteri imajo našo prošnjo, predloženo sl. deželnemu zboru v pregled in priporočilo pri vladi, da se naj naše občinske volitve potrdijo, kar se je enoglasno sklenilo, da blagovolijo že vendar enkrat predložiti jo v podpis onemu gospodu, kteri nas lahko reši, naše dolge županove, koledovalne procesije, od Poncija do Pilata. Če nas res kmalu uslišite, bomo Vam zeló hvaležni; ako ne, pa sopet volimo to, kar smo že dvakrat, ker doslednost je naše geslo. Kedaj in kako bomo uslišani Vrhničani, to dragi bralci, zveste gotovo brzojavno, kakor hitro nam pošljejo iz Ljubljane potrebne galvanične baterije, do tedaj pa z Bogom!

Vipava 3. jan. („Sokol“) naš napravi 12. dne t. m. veliki ples, pri kterem bode godel vojaški septet Franca Karola iz Gorice. Začetek ob 8. uri zvečer.

Sokolov odbor.

---

*) Na Ruskem je letos iz začetka aprila do konca novembra vse prek zelenelo in cvelo. V gubernijah okoli Moskve je bivalo uže v aprilu po 20 stopinj R. in več toplote. Jagode so cvele v pozno jesen, bezgovina vdrugič zelenela v koncu novembra in prve dni decembra. Šo le sv. Nikolaj 6. (po vašem 18.) decembra je prinesel sneg in mraz. Tacega leta Moskvičani ne pomnijo. Pis.

**) Ponudba jako draga. Vred.

Iz Peč. — Pri novi volitvi občinskega starešinstva je bil za župana izvoljen sedanji župan Janez Barlič, za svetovalca pa tudi sedanja Jakob Žurbi iz Hudij in Jernej Barlič iz Goričanov.

Šmartno pri Litiji 6. jan. — Pri nas imamo vže od lanskega predpusta vročinsko bolezen, ki so nam jo neki rudarji zanesli iz Trbolj; zdaj se nam je pa priklatila še druga, namreč kozé. Zanesle so se k nam iz Primorskega. Na Preseki in Ljupinici so nekteri kozavi, da je grdo; 4. dne t. m. je tudi 22 let star človek za kozami umrl, ker se je prehladil; kajti bili so tako nespametni, da so že kozavega četrt ure daleč domú prenesli! — Bog daj, da se ne širi bolezen dalje ali še kaka druga ne pritisne! — Tudi pri nas je vedno pomladansko. V adventu sem zjutraj leposvitlo kresnico videl, božični dan je hrošec (keber) okoli mene brenčal kakor maja meseca in na sv. Štefana dan so letale tudi bčele. Kaj tacega ne pomne nihče. — Kakor pa je vreme čudno, tako so tudi nekteri ljudje — in še posebno nekteri naši poslanci. Morda jih tudi vreme tako suče, ali — kar je še bolj verjetno — da jih luna trka.

Iz Ljubljane. (*Odbor družbe kmetijske*) je v poslednji svoji seji pod predsedstvom barona Wurzbacha določil program občnega zbora, ki bode 29. dne t. m., in kterega naznanja naš prihodnji list. — Podružnica Boštanjska naznanja volitev predstojnika svojega, pri kteri je bil izvoljen gosp. Prokop Bohutinsky, oskrbnik grajščine Boštanjske; odbor je radosten sprejel to naznanilo in pa sprejel nasvetovane nove ude. — 122 gold. 25 kr., ki jih ima družba plačati za prostor svojih stvarí v prihodnji Dunajski razstavi, se pošlje na Dunaj. — Podružnici Metliški se pošlje mladih Sufolških prešičev na njene stroške proti temu, da polovico kupníne družbi povrne. — Od deželnega odbora družbi naznanjena prošnja občine Semiške, da bi se jej dovolilo 500 do 600 gold. za napravo kalí, se bode vslišala brž ko sl. ministerstvo kmetijstva družbi izroči v ta namen obljubljenih 1500 gold.

— (*O mestnem loterijskem posojilu*), zarad kterega so šli v zadnjem listu naznanjeni gospodje na Dunaj, moremo danes toliko povedati, da prav gotovega o tem niso nič nazaj prinesli, a vendar tudi obupali ne, da ne bi se dovolilo.

— (*Pogled v ljubljansko bolnišnico.*) Zanimivo bode marsikomu zvediti gibanje v deželni bolnišnici preteklo leto 1872.

V bolnišnici je bilo bolnikov lani in sicer: na oddelku za notranje bolezni 997, na ranocelskem oddelku 895, na oddelku za sifilitične in kožne bolezni 353, na oddelku za ženske bolezni 36, tedaj skupaj 2281. Od teh je ozdravljenih ali zboljšanih izstopilo 1881, umrlo jih je pa 223; konec leta 1872. jih je tedaj v bolnišnici ostalo 177, med temi 2 kozava bolnika.

Primera lanskega leta s predlanskim kaže, da je lani 62 bolnikov manj v bolnišnici ostalo, akoravno jih je 59 več proti letu 1871. vstopilo. Vzrok temu je nekoliko tudi ta, da se po novi vredbi 4 oddelkov marsikaj hitreje ozdravlja; letošnja topla zima je pa drugi vzrok, da ne silijo bolniki še bolj v bolnišnico.

V norišnici je bilo lani 146 norih oskrbovanih; popolnoma ozdravljenih ali saj izboljšanih jih je izstopilo 66, umrlo jih je 23, konec leta jih je tedaj ostalo 57; — čuden prigodek je ta, da predlanskem je prav isto število (146) norih v norišnici bilo.

V porodišnico je lani z ostalimi 5 od leta 1871. vstopilo 112 nosečih; 107 jih je večidel z otroci vred zapustilo porodnišnico, umrle ste 2, konec leta so ostale 3. Predlanskim, dokler je bila še najdenišnica, jih je v porodnišnico vstopilo 135 več.

Otrók je bilo v porodnišnici 102 rojenih; od teh jih je umrlo 7, mrtvorojenih je bilo 12, matere so seboj vzele 82 otrok; konec leta je ostal še 1 otrok.

Ker se stroški za enega otroka skozi 10 let, dokler je najdenec v oskrbi deželni bil, morajo najmanj ceniti na 300 gld., se je po takem, ako bi bilo teh 82 otrok doživelo 10. leto, deželi prihranilo 24.600 gold.

Najdencev, kteri so še iz prejšnjih let in po tujih najdenišnicah v deželni oskrbi pri rednicah, ostalo je lani še 780. —

— Gosp. dr. Costa se je danes kot zastopnik družbe kmetijske Kranjske podal na Dunaj v zbor, ki ga je c. k. ministerstvo kmetijstva sklicalo zarad razprave nekterih ustanovnih zadev.

— Gosp. Šolmajer se je v soboto podal na Koroško za družbo kmetijsko nakupavat Belanskih bikov in telic.

— Želji družbe kmetijske vstreči, se podá te dni v Belgiškem predivstvu izvrstno in djansko izvedeni gosp. Rihard Dolenc v Bohinj, da pridnim ondašnjim gospodarjem razloži lanorejo po tem načinu, ki bode obilo povzdignil dohodke naši deželi. Gotovo dobro doide predstojniku Bohinjske podružnice g. fajmoštru Mesarju, za napredek kmetijstva v Bohinski dolini jako vnetemu, pa tudi vsem ondotnim unim gospodarjem. Kedar gosp. Dolenec dovrši svoje poslanstvo v Bohinji, se podá v Vodice.

— (*O Matičnih zadevah.*) Včeraj so se v tiskarnico oddali rokopisi za dve knjigi, ki ju Matica za 1873. l. dá na svetlo, in sicer „Slovenskega narodopisa“ I. snopič in „Letopis“ za 1873. leto. Tudi dopis iz Dunaja naznanja, da F. Köke kmalu izgotovi 3 zemljovide za 1873. l. in sicer: Nemčijo, Italijo in Evropsko Turčijo z drugimi vzhodnjimi deželami. Ker se je nadjati mnogih novih udov, natisnete se omenjeni knjigi v 2800 in 2500 odtiskih. — Zaostali Matični doneski jako hité dohajati vsled razposlanih opominjevalnih pisem; želeti je, da vsi dojdejo vsaj do 31. januarija t. l. — Jako vstreženo bi bilo, ako bi se doneski za 1873. l. kmalu pobrali, da se tudi novi udje vsi natisnejo v imeniku.

— (*Hranilnica ljubljanska*) je v poslednjem svojem občnem zboru izvolila 12 novih udov — ne potem, da bi jih volili oni, kteri imajo svoj denar izročen gospodarstvu hranilničnemu, ampak direkcija jih izbere in zbor jih sprejme. Da je ta dvanajsterica po vse podobna onim 12 „apostolom“, ki so unidan pridigovali v kazinini gostilnici, pričajo našim bralcem imena, ki so sledeča: Deschmann, Galle Karol, Lasnik, Lukmann Jan., Mahr Ferd., Mühleisen Art., Janesch Jan., Plautz Jan., Samassa Alb., Seman Ig., dr. Schaffer, Fr. Ziegler — Ko bi pač dežela volila, koliko teh bilo bi izvoljenih bilo?

— (*Ljubljanska cigarnica*) je lani — čujte, koliko dima je vsako leto več na svetu! — naredila 42 milijonov cigar; to leto pa jih narediti hoče 64 milijonov, in za leto 1874. je preračunjenih 90 milijonov.

— (*Veseli večer v rokodelski družbi.*) Kakor je bila jako živahna božična veselica, ki so jo v društvu rokodelskem obhajali rokodelski pomočniki novega leta večer v polno zadovoljnost obilno zbrane gospôde s petjem in deklamovanjem, tako bode gotovo tudi svečanost, ki jo je na sv. treh kraljev večer družba pripravila novi svoji vejici — družbici rokodelskih učencev — v prav prijetnem spominu ostala vsem, ki jih je bila družbena dvorana do dobrega polna. Res milo je bilo gledati vesele rokodelske fante, kako zvesto so poslušali govor, v kterem je družbe mnogozasluženi vodja gosp. dr. Vončina jim razložil pomen veselega večera, občinstvu pa jih predstavil ko pridne učence, kterih 69

vsako nedeljo redno in željno prihaja v družbo učit in kratkočasit se pošteno, in med kterimi jih je več takih, ki so v 2 letih g. vodji dali hraniti že 51 gold. 70 kr. Prikipelo je pa do vrhunca veselje fantov, ko se jim je med drugimi darovi razvila in pokazala lepa zastava, ktere podobi so darovale častite nune, vse drugo pa ste oskrbele preblagi, učencem že dobro znani dobrotnici, gospé Šolmajerjeva in Murnikova s pripomočjo mnogih dobrotnic in dobrotnikov. — Potem je 12 učencev v splošno pohvalo deklamovalo, med deklamacijama pa lepo pelo. Konečno so sprejeli božične darove, ki ste jih jim že omenjene gospé oskrbele. In tako se je veselo izvršila večernica lepa.

— (*Slovensko gledališče*) pretekli pondeljek je zadovolilo vseskozi po vseh prostorih napolnjeno hišo. V prvi jako mični novi spevoigri „Bodi pri meni“ odlikoval se je posebno g. Nolli in pevski zbor. — Druga vesela igra „Ravni pot najboljši pot“ prinesla nam je priljubljenega komika g. Pavla Drahslerja zopet enkrat na oder. Živahno pozdravljen igral je „šolmastra“ tako polno humora, da smeha ni bilo ni konca ni kraja; a tudi g. Kajzel mu je kot „cerkovnik“ prilagal izvrstno. Naj bi prav kmalu v kaki veči burki skupaj nastopila! Tudi vsi drugi so vrlo pomagali k dobremu vspehu te igre. Konečno se je ponavljala opereta: „vino, ženske, petje“; gospá Odijeva, gospodičina Rosova in gosp. Nolli so v petji in v vsem drugim izvršili svoje naloge na glasno pohvalo. Dramatično društvo zdaj dobro popravlja, kar je zamudilo izprva.

— Stari udje in oni, ki želé z nova pristopiti v Mohorjevo društvo, naj nikar ne mudé z doneski, ki se jemljó le do konca meseca marcija. Kdor se dolgo mudí, rad pozabi, in potem mu je žal, ko ne dobí knjig.

A. Lésar,
poverjenik za ljubljansko dekanijo.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Če je res, kar pišejo centralistični časniki, hoče ministerstvo koj v pričetku zborovanja, to je že 15. dne t. m. s predlogom za premembo volitev poslancev v državni zbor (to je, z direktnimi volitvami) stopiti pred državni zbor. Tista nemčurska klika, ktera v tej volilni premembi pozdravlja „izvršitev nemške državne misli“ („die Durchführung des deutschen Reichsgedankens“), kakor je te dni nek centralističen časnik to reformo imenoval, že komaj čaka, da dobí to mašino v roke, ki jej ima služiti za gilotino, po kteri se glava odseka oktoberski diplomi, ki veleva in kot „nepreklicljivo državno temeljno postavo“ slovesno razglaša, da v državni zbor imajo „**deželni zbori pošiljati** od Nas (Veličanstva) določeno število poslancev“ in po kteri se ima razrušiti zgodovinska podlaga Habsburške monarhije, da bi se na njeno mesto posadil „deutscher Reichsgedanke“. V obličji teh osodepolnih namer je tedaj popolnoma upravičen oni razglas, ki so ga ob novem letu soglasno vsi češki časniki na čelu svojih listov prinesli in čez kterega so centralistični časniki kakor jastrebi planili ter ga mesarili vsak po svoje; eni so ga krstili „klic na boj“, drugi „testament“ Čehov. Prihodnji naš list prinese glavne točke one pomenljive novoletnice, ktera nič druzega ni, kakor na postavni podlagi skupni vpor českega noroda proti direktnim volitvam. Komur koli še ni izginila iz srca zavest za postavo in pravo, mora se skladati z razglasom českim, in mora tak „rajhsrat“, ki gré na to, da vniči véliko cesarjevo pismo — oktobersko diplomo od leta 1860. — prihoriscirati za illegalno skupščino. Če je pod Belkredijem nemška klika zabranila izvanredni državni zbor, kteri je hotel doseči spravo vseh enakoupravičenih narodov, in so Kranjski deželni poslanci pod Hohenwartom deželni zbor po krivici proglasili za illegalen (nepostaven), je pač sveta dolžnost spoznati zdaj vsem poslancem, ki stojé pod zastavo oktoberske diplome, ktero kot „beständiges und unwiderrufliches Staatsgrundgesetz“ hranujejo deželni zastopi v svojih arhivih, da v takem „rajhsratu“, ki stvariti hoče direktne volitve, ni prostora več za-nje. Za Avstrijo gré! Složni in edini morajo po takem vsi konservativni poslanci postopati, kajti le po slogi doseže se zmaga!

— Beustova veljava čedalje bolj propada. Na beli dan so namreč prišli zdaj njegovi „diplomatični skoki“ od leta 1870., ko se je začenjala vojska med Francozi in Prusi. Ko je namreč Francoska vlada vojsko napovedala Prusom, je Beust, kot minister vnanjih zadev Avstrijskih, ministru Francoskemu Gramontu, obljubil pomoč Avstrije, ktera je pa potem, ko se je vojska začela, Francoze na cedilu pustila. Zdaj je Gramont razglasil nektere besede iz Beustovega pisma od 20. julija 1870. leta, ktero hudo kompromentira postopanje vlade Avstrijske. Da centralistični časniki Dunajski se strašno togotijo, da je umazano perilo Beustovo prišlo na dan, lahko se razume samo po sebi; al to je sopet posebno karakteristično za nemčursko kliko, da Napoleona psujejo zdaj z vsemi mogočnimi priimki, kterega so pred 12 leti soglasno kot „rešitelja človeštva“ molili!

Hrvaško. — Kakor pri nas v Cislajtaniji ne pridemo s pravico vsem narodom naprej, taka se tudi v Translajtaniji godí Hrvatom: oni so danes tam, kjer so bili ob novem letu lani; ne za stopinjo niso naprej, čeravno so krotki in odjenljivi bili v svojih zahtevah, kar so le mogli. Nemec hoče tù, Magjar tam gospodariti! — Razpor je očiten med Deakovci na Ogerskem, al da ne bi leva stranka prišla do krmila, držijo se kot smola drug druzega.

Oklic našim gospodarjem.

15. dan t. m. dopoldne ob 9. uri v Medjatovi hiši bode kmetijska družba Kranjska po poti dražbe (licitacije) prodala nekoliko telic Belanskega (Möllthaler) plemena, ki je rdeče barve z belimi lisami. Oklicala jih bode za polovico tiste cene, za ktero bodo kupljena. Plačati se morajo brž na mestu.

Naj bi se tudi te licitacije vdeležilo veliko gospodarjev, kakor unidan, in to posebno iz Gorenskega, ker za te kraje je to pleme najbolj pripravno.

Bralce „Novic“, kterim je mar za povzdigo domače živinoreje, prosimo, ta oklic razglasiti.

Glavni odbor družbe kmetijske
v Ljubljani 5. januarija 1873.

Žitna cena

v Ljubljani 7. januarija 1873.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 10. — banaške 7 fl. 12. — turšice 3 fl. 20. — soršice 4 fl. 20. — rži 3 fl. 80. — ječmena 3 fl. 10. — prosa 3 fl. —. — ajde 3 fl. 20. — ovsa 1 fl. 80. — Krompir 1 fl. 70.

Kursi na Dunaji 7. januarija.

5% metaliki 66 fl. 60 kr.	Ažijo srebra 106 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 70 fl. 60 kr.	Napoleondori 8 fl. 64 kr.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Založnik: Jožef Blaznikovi dediči v Ljubljani.